

Abonamentul

Pentru monarhie:

Pe an 12 cor., ¹/₂, an
6 cor., ¹/₄, an 3 cor.

Pentru străinătate:

Pe 1 an 18 frcs., ¹/₂,
an 9 frcs., ¹/₄, an
4 frcs. 50 cm.

Fóea apare în fie care
Sâmbătă.

Unitatea

Inserțiuni

Un sir garmond:
o dată 14 fil., a doua órá
12 fil., a treia órá 10 fil.

Tot ce privesce fóea,
să se adreseze la »Re-
dactiunea și Admini-
strațiunea Unității»
în
Blas.

Fóe bisericéscă-politică.

Anul XI.

Blas 12 Octobre 1901.

Numérul 41.

De nobis — sine nobis.

(Al) Toiul alegerilor a trecut.

Agitația ziarelor din urmă începe a se potoli. cursul evenimentelor se retrage în alvia-i obicinuită.

După două săptămâni de fierbere țara se alege cu rezultatul real: deputații nouei sesiuni parlamentare.

Agitația acésta e inerentă miscărilor electorale, fie ea efluxul convingerilor alegătorilor — cum e în țările cu o atmosferă constituțională mai dezvoltată — fie din interesele personale ale alegătorilor semi-inconșienți, cum e la noi.

S'au trimbițat urbi et orbi „alegerile curate” ale guvernului Széll, încât inimile naive nu erau străine a crede în intruparea unui ideal constituțional, în crearea unui parlament, care să fie în adevărul înțeles al cuvântului expresia țării, voința poporului.

Și pentru ca să fim sinceri, trebuie să mărturisim, că într'adevăr cursul alegerilor de acum a fost mult mai neted ca al celor precedente. Cel puțin, în general. N'au lipsit nici de astă dată turburările obicinuite, a curs chiar sânge — dar totuși nu putem compara alegerile de acum cu violența și brutalitatea sistemului bánffyian.

Atunci presinnea era mai fățișă și mai violentă: acum mai ascunsă, mai blândă în aparință, dar póte tot atât de efectivă.

Fața noului parlament prezintă unele schimbări.

Celebrități necunoscute pășesc pe arenă, în vreme ce unele figuri mai marcante dispar.

În deosebi căderea lui Tisza la Oradea-mare a fost o surprindere pentru țara întregă. Cel mai puternic stilp al liberalilor — bătrânul, care și astăzi era *suflerul* guvernului, dirigind de după culise destinele politice; Tisza puternicul ministru de odată, făimosul „zdrobitor de naționalități” își încheie strălucita carieră politică de 40 ani cu fiasco de la Oradea-mare.

Cel mai inversunat dușman al naționalităților nu va mai avea cuvânt în dietă: sic transit gloria mundi! . . .

Încolo nimic nou, aceleași partide și tot cam aceeași proporție între ele, de sine înțeles, cu majoritatea absolută a liberalilor.

Și pentru ca să nu lipsescă și elementul comic, în cercul Akosfalva a fost ales deputat un sécui simplu — despre care se spune, că dór nici literale nu le cunoșce.

Foile ungurești fac mult haz din alegerea bietului om, întrebându-se, că óre la deschiderea sesiunei parlamentare fi-i-va permis sécuiului nostru să se presinte în opinci, sau va fi silit de împrejurări să iea și el ghete de lac? . . .

Cât pentru noi Români — noua sesiune parlamentară nu ne póte interesa mai de aprópe, căci nu este creațiunea noastră.

Apelul fruntașilor nostri deși în óra ultimă — a restabilit ordinea în șirele șovăitoare. Și în vreme ce simțim amărăciune în sufletul nostru pentru că am fost necesitați și de astă dată a persista în situația noastră de rezistență pasivă — avem și o răză de mângăiere, vedând cum poporul ascultă glasul fruntașilor, cum discordia dispore, cum frontul imprăstiat al luptătorilor se închiégă.

Ținuta alegătorilor Români a fost demnă; excețiile nru ne împórtă. Sint și puține de o parté, de altă parte e știut, că excețiile confirmă regula.

Cu brațele încrucișate am privit sgomotul alegerilor în jurul nostru — și nu am mers să ne validăm dreptul cetățenesc — cel mai important drept cetățenesc — pentru că numai la *datorințe* sintem egali cu cei alafți la *drepturi* înse nu.

Am privit indiferenți sgomotul alegerilor și tot atât de indiferenți privim la noi aleși, la „părinții patriei.”

Cine sint acestia?

Sint ei expresia țării, represintă ei voința poporului? Pot ei să fie expresia țării, când un popor de trei milioane rămâne departe de urna electorală?

Da, *părinții patriei* nu sint tot o dată și ai nostri.

Și nu ne emoționăm la frazele lor sentimentale, nici nu ne facem iluzii în legătură cu activitatea lor — binecuvântata lor activitate parlamentară.

Isprăvescă-și angajamentele față cu alegătorii lor, călăuzescă-se de interese egoiste sau nu — pentru noi tot una face.

N'avem să așteptăm nimic de la ei, cum n'am așteptat nici de la antecesorii lor.

Noi stăm la o parte și privim.

Și amărăciune ne cuprinde, când vedem că în schimbul atâtor jertfe ce aducem țării, nu ni se dă și nouă posibilitatea, de a ne spune cuvântul în dietă, ca individualitate națională.

Amărăciune ne cuprinde, când vedem că dieta nu este expresiunea alor 3 milioane de ómeni, prin urmare nici expresia țării nu póte fi.

Și privind la strălucitul palat al parlamentului, inima ne dóre, când de asupra intrării vedem cu ochii sufletesci fatala inscripție:

„De nobis, sine nobis.”

Afaceri învățătorești.

Dăm în următoarele două rapórt: despre adunarea generală a reuniunii învățătorilor archidieceșani, ținută la Blas și despre adunarea reuniunilor din Banat și Hațeg, întrunite la Hațeg în adunare comună.

Sintem veseli, că ni se ofere acest prilej.

Am ținut să dovedim tot de una, că înaintarea clasei învățătorilor nostri e un punct al programului nostru. Noi sintem deplin conșienți, că preotul și învățătorul sint cel mai importanți factori, cari lucrând în bună înțelegere și armonie, vor da un avânt însemnat cultivării poporului nostru, rémas prin vitrejimea timpurilor așa de înapoi. Sintem incredințați, că sub aripile ocrotitoare ale bisericii, școla atât în trecut, cât și în timpul present, își affă cel mai sigur și mai priucios loc de dezvoltare. Și chiar de aceea am luptat tot de una, ca învățătorii nostri, sub scutul bisericii, să se simtă acasă, aici să se afle bine și să fugă de ispitele dușmane, cari pierirea școlei confessionale o vor și smulgerea ei de la sînul bisericii, unde o atrage ca pe o fică bună dragostea de mamă.

Aprețiam în deajuns necazurile învățătorilor și numai bucura ne putem, când ni se dă ocașie, să înregistrăm sciri înveselitoare, sciri bune, menite să facă și mai respectați pe aceia, cari asudă pentru cultivarea poporului țaran mai ales.

Și e o coincidință fericită, că după raportul despre lucrările societății noastre culturale, publicăm informații despre activitatea acelora, cari în prima linie sint chemați să lucre pentru ajungerea scopurilor Asociațiunii: cultura și literatura poporului român.

E trist înse, numai aceea că e mic numărul acelor învățători, cari stau în serviciul Asociațiunii, deși locul lor acolo ar fi;

ei ar trebui să fie organul intermediar între Asociațiune și popor, dând tot concursul lor spre a ușura ostenețele celei dintâi.

E trist, că singura noastră societate culturală, de învățatori grijese mai puțin, deși aceștia ar pute să fie cei mai învățați misionari ai idealelor ei.

Dar se dăm cuvânt raportorilor noștri, cari prin ceea ce ne comunică, ne fac să întrezărim sosirea cât mai apropiată a acelui timp, când și această dorință justă se va realiza.

I.

Adunarea generală a reuniunii învățătorilor archidieceșani.

— Raport special. —

Sedința I.

Pe ziua de 4 crt. a fost convocată în Blaș adunarea generală a reuniunii învățătorilor archidieceșani.

Tineră încă, reuniunea noastră s'a născut din respectul și progresul, și să fie pentru învățătoria noastră un mijloc de cultivare, solidaritate și prosperare.

Încă la început și-a făcut despărțiminte, după tractele protopopesci, spre a ușura comunicarea cu centru a membrilor esteri și pentru că să deie prilej și singuraticilor, ca în cercul lor de activitate să lucreze pentru înaintarea clasei învățătorilor.

Rezultatele dobândite până acum, deși nu se pot numi splendide, sînt totuși mulțumitoare, intru cât se observă dor de muncă și zel de a face ceva.

Adunarea din ast an, a III dora, ni-a lăsat destul de bună impresie și ne place să credem, că dacă învățătorii noștri vor fi mai bine încurajați, de cât în trecut, dacă li se va da atențiunea cuvenită, și din a lor

parte nu vor lipsi a fi un adevărat factor important în viața poporului nostru.

Adunarea generală s'a ținut în sala de gimnastică; i-a premers ascultarea s. liturgii. Și aci avem prima observare: Ar fi fost bine, dacă adunarea se convoca pe altă zi, în care să se pōtă celebra o sfințită liturgie festivă, pentru ca încă de la început să se vadă caracterul solemn al adunării, ceea ce la tot ca-sul numai în favorul lucrărilor ei ar fi fost. Dar ceea ce s'a întrelăsat acuma, se va pute face de altă dată.

Îndată la început s'a ales o comisie de 5 membrii sub conducerea vice-președintelui Negruțiu, care are să invite pe Escelența Sa Mitropolitul la adunare. Înalțul prelat a primit cu plăcere invitarea, și a promis, că va veni. La intrarea în sala adunării Esc. Sa a fost salutat cu cântarea „Pe dispunătorul și Mitropolitul nostru, Dōmne ține-l la mulți ani!“ Apoi președintele George Muntean salută pe Mitropolitul, ca pe patronul reuniunii și ca pe unul, care cu multă simpatie urmărește activitatea învățătorilor, și deschide adunarea generală prin un lung discurs, în care pomenește de începuturile școlii la noi și de dezvoltarea ei ulterioară. La închierea cuvintului de deschidere, președintele aduce salutul reuniunilor învățătoresci întrunite la Hațeg și dorința exprimată cu acel prilej, de a se întruni cu toții în un congres școlatic a tuturor învățătorilor din Provincia mitropolitană.

La salutul președ. răspunde Mitropolitul dăruind 100 cor. reuniunii și pōtind succes deplin. Pomenește, că a vōdūt în Tirol gradul înalt de dezvoltare, la care a ajuns instrucțiunea populară, nu vrē să facă comparație, pentru că împrejurările au fost cu totul diferite, constată cu mulțumire, că e îndestulit cu învățătoria și speră, că cu ajutorul lui Dumnezeu să va face tot mai mult.

Depărtându-se Mitropolitul între vīle aclamațiunii ale celor prezenți, se face abateri de la ordinea de zi, trecându-se imediat la prelegerea practică ținută de prof. Ungurean cu elevii școlii de aplicație și tractând numărul 3.

Terminându-se prelegerea foarte instructivă se continuă ședința, alegându-se comisia de verificare în persoanele învățătorilor Pănzau, Făgărășan și Dămian și apoi se cetese raportul general prin secret. II. Nicolaș Pop.

Din acest raport însemnăm următoarele:

În decursul anului comitetul central a ținut 2 ședințe și biroul a ținut 5. În aceste s'a tractat afacerile curente, special s'a emis o comisie, care să censureze temele intrate la concurs, și altă comisie, care să studieze „Cartea de cetire“ de Ștef. Pop, să releveze scăderile ce le vor afla și îndrepte la altă ediție, eventual să pregătescă un nou manual; s'a aprobat propunerile despărț. Alba-Iulia, ca adeca să se cēră portul liber pentru scrisorile oficioase ale Reuniunii, să se încuviințeze învățătorilor spese și diurne și cu prilejul adunărilor despărțămintelor și ca învățătorii să fie considerați, ca membrii ordinari ai senatului școlastic.

Din același raport se vede, că la concursul referitor la „rolul intuițiunii în învățămîntul primar“ au intrat două operate; la tema „cum să se propună economia?“ a intrat un singur operat, și la acela „cum să se propună geografia?“ de asemenea numai unul.

Comisiunea a aflat de mai bine lucrat operatul referitor la propunerea geografii și în locul al doilea manuscrisul intrat la concursul despre rolul intuițiunii și avēnd o devisă din Pestalozzi, în consecință și propune premiarea lor.

FEUILLETON.

Catolicismul în America.

— Spicuirii. —

Negrii și Indianii.

Punctul negru în istoria Americii de nord îl constituie Negrii. Două vēcuri și jumătate gemură acești „urmași ai lui Cham“ sub jugul civilizațiunii engleze, ca un semn viu, ca cetățenia nu-l identică cu creștinismul. Negrii imigrați au reinviat timp de 2 vēcuri tipul barbarismului roman și persic.

Primii negri au fost aduși în America nordică la 1620, dar în așa mulțime, în cât statisticianii nu se îndoesc a enunța, că peste 300 mil Negri s'au adus din Africa până la eluptarea independenței. Espreșia bizară de „animal-om“ încă e invenție americană.

Negrii n'aveau proprietate, nu aveau drept să-și câștige nimic, în schimb înse puteau fi ereziți, dați ca moștenire. Puteau să-și flămândească și să-și pedepsescă după plac numai să-și mutilizeze nu.

Puteau să se boteze, dar la biserică numai cu concesiunea domnului și a autorității locale se puteau presenta.

La 1776 s'a făcut Uniunea. Popōrile americane au scuturat de pe ele jugul

englez. S'a introdus constituția. Tot cetățenul era acum liber, afară de Negrii de la Sud. Său mai corect de ei n'a dispus congresul, lăsându-l la dispoziția singuraticilor state. Sōrtea era cea mai tristă în cele 15 state sudice ale Uniunii. În patria vestită a libertății tractau cu Negrii, ca cu vitele. Țineau țiguri de țară cu ei. Vestite erau cu deosebire țigurile de la Richmond și New-Orleans până pe la 1861.

Cele 3 953 760 sclavi pretuiaș pe la 1861 după banii de acum cel puțin 5 miliarde corōne. ¹⁾

În statele sudice sclăvia sta sub scutul legii, pe când în cele nordice nu. Un proprietar de sclavi din sud, dacă se muta cu sclavi la nord, își perdea dreptul asupra lor, și ei deveniaș liberi. Acesta produse războiul civil între anii 1861—1864, a cărui pāreche în zădar am mai căuta-o. Războiul a costat cam 600 mii omeni și 18 miliarde cheltueli. Ba după un raport contemporan al fōief „Civiliză Catolică“ jertfele au fost și mai mari.

Adevărat, că 4 milioane de sclavi și-au câștigat libertatea, dar pe un preț foarte mare.

Starea sclavilor s'a ameliorat după războiul. De o dată au devenit liberi, dar aerul libertății l-a nădușit. Pārāsindu-și coloniile s'au tras la orașe, dāndu-se lenevirii. În curēnd a erupt între ei lipsa și fōmea, după cari nu arare ori se recugetau — ca

¹⁾ Conte Széchenyi B. »Amer. Reise« 1863 p. 77.

și iobagii noștri — la oīele cu carne ale robiei. Negrii e de la natură lenios și lucră numai de silă. Pus o dată în lucru tase e răbduriu și nu lānceșce în fierbințela sōrelui, ca europēnii; din contră căldura e elementul lui de viață.

Încetându-le ocupațiunile obișnuite, ca să-și câștige pānea sau făcut servitori. De și liberi erau primiți cu răcēla în societate. La congresul de pace din Frankfurt a luat parte și saracul Pennigton, pe care universitatea din Heidelberg l'a promovat în doctor theologiae. Domnul Dr. s'a plāns, că la cercetarea morboșilor în New-Jork, „Negrii“ nu pōte ocupa loc în nici un omnibus.

Azi nu-l ca mai de mult. Pot cerceta teatre, ba închiriează și loge. Rēcēla în primire se observă chiar și acum pretutindenea. Din motivul acesta corul episcopesc stāruie, ca negrii să constituie, dacă voiesc, parochii separate și să cēră parochii de ai lor.

Pe zi ce merge, se face mai mult în direcția apropiierii. „Deutsche Zeitung“ din New-Orleans accentuează, cum încap Albii cu Negrii în biserică catolică, începēnd de la catedrala S. Ludovic până la cea din urmă capelă, nu numai în bănci și la mărturisiri, ci și pe strade cu ocașiunea conductelor solemne.

Fōea numită, pe lângă tōte observările sale rele, totuși recunōșce, că în modul de tractare cu Negrii, întrec catolicii pe toți

„APA MINERALĂ (AMARĂ) FRANCISC IOSIF“ este unicul purgativ-natural și plăcut la gust.

Relativ la membrii însemnați, că reuniunea are 530 membri: ordinari 446, fondatori 21, ajutători 50 și onorari 13 față de trecut o scădere de 11.

Averea reuniunii a fost la 31 Aug. de cor 3928-83 din care pretensiune la „Folia școlastică“ cor. 1571. Față de trecut o creștere de cor. 19241 plus taxele restante nesocotite aci.

Despre activitatea despărțimintelor puțin spune raportul, constată din contră că se vedesce foarte puțin interes chiar din partea membrilor.

Se menționează și despre orgenul reuniunii despre „Folia școlastică“ relevându-se că în butul lecturii prețioase ce dă cetitorilor săi este slab spriginită.

Raportul se termină cu 14 propuneri, de interes pentru prosperarea reuniunii.

Cetindu-se raportul se predă spre studiere unei comisiuni compuse din învățătorii: G. Făgărășan, Ger. Mărginean, Sim. Poruț, Isid. Dopp, și ds. Elena Sântion.

Urmază raportul cassariului: intratele anului cor. 1663-63 eșitele cor. 1649-89 averea: cor. 3928-83, se constată din același raport, că de la 11. despărțăminte n'a intrat nici un fel de taxă.

Raportul se predă spre cenzurare unei comisiuni, compuse din învățătorii: Ioan Domșa, Const. Barna, Iuliu Iambor și învățătoarele: Anr. Bariș și Ana Spinean.

La ordine urmază raportul redacțiunii, „Foil școlastice.“ Se spune că foia se tipărește în preste 600 es. dar nici pe jumătate nu e plătită, așa cât conform unei hotărâri anterioare, s'a anticipat din fondul reuniunii suma de lipsă pentru acoperirea cheltuielilor avute. Ca un mijloc de ajutorare să insiste asupra cererii, ca foia să fie impusă senatelor școlastice, având de a se plăti din banii școlii.

Raportul se predă unei comisiuni compuse din I. F. Negruț, Iuliu Bardoși, Emil Sabo, Dr. Elie Dăianu, Ioan Pampu, Coman Gligor, Teod. Pănzan, Aurel Pop și Elisa Bodocan.

După acestea se închide ședința I. anunțându-se la 4 ore prelegerea practică.

Banchetul.

Membrii adunați se întrunesc la banchet în salele otelului „Corona.“

Petrecerea a fost cât să pôte de intimă și animată. La banchet s'a rostit mai multe toast frumoase. Președintele G. Muntean, a tostat pentru Împăratul și I. P. S. Mitropolitul, Iuliu Bardoși pentru președinte, Dr. Ioan Raț, profesor, pentru Ilustritatea Sa Bardoși, Dl. I. F. Negruț, pentru preoțimea de față, la care i-a răspuns preotul Lita. Învățătorul Pampu pentru Dr. Raț, Dl. Dr. Elie Dăianu în un frumos discurs a arătat rolul și datorințele învățătorilor. Țr. dl. Emil Sabo, profesor, a atras atențiunea învățătorilor întru a îndemna poporul, să-și deie pruncii și la meserii.

Au mai fost și alte toast care ne scapă din minte. În intimitate și însufletire petrecându-și toți, banchetul s'a sfârșit la orele 4.

Ședința II.

Până ce comisiunile lucrau dl. prof. Ungurean a ținut o nouă prelegere practică: „desvoltarea sunetului o“ pe basa treptelor formali.

Deschidându-se ședința se încep referadele comisiunii I. ds. Sântion referă, că raportul general s'a luat spre scire și propune aprobarea lui. În special aprobă concludsiunea comisiunii emise pentru cenzurarea operatelor intrate la concurs și se unesc într-o a se premia cu 20 cor manuscrisul cu motto: „Materialul geografic

pentru clasa III a școlii primare nedespărțite îl predăm atunci, când ni-se îmbie ocaziunea, concentrându-l și întemeindu-l pe principiile: învățămîntul geografic să fie intuitiv și de la aproape la departe.“ Desfăcându-se plicul se constată că autorul e harnicul învățător din Aghîrbiciu: *Elie Câmpean*. La cetirea numelui colegii îi fac orațiuni. De asemenea îi de acord comisia ca al doilea premiu de 10 cor. să se deie operatului cu devisa: „Originea și fundamentul a ori ce cunoștință e intuițiunea, de la dînsa are să plece și la dînsa trebuie să se reducă ori ce cunoștință. Intuițiunea înlocuesce aplicările lungi.“ Desfăcându-se plicul apare că și la acest manuscris e autor tot învăț. Câmpean. Uralele de mai înainte se fac mai prelungi și șgomotoșe.

Aci deschidem o parantesă spre a aduce felicitările noastre dlui Câmpean, pentru zelul desvoltat, și pentru a-l pune în același timp de model colegilor săi, dintre cari numai unul, ori cel mult doi s'a aflat să concurgă la premiile puse pentru concurs. Trebuie mai multă activitate și o mai vie emulație. Fără de acestea nimic nu se face.

Punctele celealalte se primesc aproape fără discuție afară de punctul 14 care se ie de la ordinea zilei.

La p. 7. era vorbă de alegerea unei teme de interes general, care prelucrată de vre-un membru să fie discutată la adunarea generală proximă. Se esmite o comisie din dlui: Bardoși, Dr. Raț, Ioan Pop, Dr. Dăianu și Ungurean, cu menirea să facă o propunere în acest sens.

Fiind timpul înaintat se amână rapoortele celor alalte comisii pe ziua următoare și acum se cetesc două telegrame, una de la canonicul Boroș din Lugos, preș. reun. bănățene și ceialaltă de la învățătorul Maior din Reghin.

cel alaltii. „Biserica catolică — continuă D. Zeitung — așa grăesce cătra Negrii: Metodistii, baptistii, congregationalistii și mai scie Dumnezău cari secte albe, închid bisericile dinaintea voastră, pentru peile voștre negre. Nouă pe o formă ni-e plăcut ori care s'ar alătura la biserică singură mântuitoare. Veniți deci la noi.“ Nu e de mirat, că propaganda catolică se pôte lănda cu succese uimitoare, cari din an în an ia proporțiuni mai mari.“ Intercalările defaimătoare a foil, măresc numai și mai mult valoarea celor mărturisite.

În unele provincii Negrii aproape îi întunecă pe Albi. În statul Mississipi, Saraceni au 48% din totalitatea locuitorilor.

În Carolina sudică au peste 60%. Se sporesc mai tare în Mississipi.

După religione încă numai 300 de mil sînt catolici, iar cei alaltii (3 milioane) protestanți. Ca la 4 milioane din ei nu aparțin nici unei religii. Religionea Negrii e un fel de creștinism protestant de cel mai inferior, mestecat cu cea mai dură superstițiune.

„Am mers o dată pe la 11 ore noaptea — zice un scriitor american — pe dinaintea unei biserici de a Negrii; încă de departe auzii o larmă mare, ca și cum s'ar bate mai multe sute de omeni. Mă opresc în pragul bisericii. Oratorul sbiera formal. Mulți dintre ascultători strigau din când în când: O Dămine! O Isuse al meu! Pe padimentul bisericii zăcea o femeie, care acuși gemea, acuși se văeta în răpirea ei delirică. „Ce năcaz are?“ întrebai pe un credincios. „E inspirată“ a fost răspunsul. M'am întors întristat și îngreșat de la locul acela de adunare a Negrii. Oratorul și femeia

sămănau cu îndrăciții pe cari i-a vindecat Mântuitorul lumii.“

Rar se începe serviciul divin al Negrii înainte de orele 9 sara și durează 3—4 ore, așa că omului muncitor abia îi mai rămân 4—5 ore pentru odihnă. Convenirile acestea nocturne au un nume foarte rău, și multe date dovedesc, că nu fără motiv.

Conducătorii lor sufletesci — luând afară pe catolici — stau pe gradul cel mai de jos al culturii. Mulți nu știu ceti și abia își scriu numele.

Negrul e un popor blând, pacinic, nerăbunător și stă cu mult mai pe sus de cât Indianul roșu la piele. Pedepsele se dau de regulă pentru lenevie, negrije, furt și minciună, și numai foarte rar pentru răbunare.

El suportă șorțea sa, dacă e numai cât de cât de suferit. Bine scie el, că rassa albă stă mai pe sus, deci are drept să-l tracteze și mai aspru.

În America nordică misiunea Negrii a înființat-o un prelat angles Msgr. Vaughan, episcopul de Manchester la 1866. Înființatorul marinos a înțeles, că preoțimea americană nu pôte îndestuli lipsele sufletesci a Saraceniilor, liberați prin anii 1861—1864. Trebuia de urgență un corp nou, care să se oblige la misiunile păgâne sub ascultarea de Propaganda și de cei alaltii misionari englezi.

Msgr. Purcell, arhiepiscopul de Cincinnati, salută cu bucurie pe misionarii negrii veniți din Anglia. „Anglia a făcut început comerțului cu sclavi în America de nord, zicea în cuvîntul de bineventare, se cuvîne deci, ca tot Anglia să începă și răscumpărare.“

E părere veche, că Negrii sînt puțin aplicați spre civilizațiune, că facultățile lor

mentali se pot desvolta numai în măsură mică. Ultimele esperințe ale institutelor catolice înse dovedesc contrarul. Azi călugărițele din Ciucinnati pot spune pe basa esperinții, că nu observă nici o diferință între capacitatea elevilor albi și negri, ma copii saraceni în predarea verbală și în comput întrec cu mult pe colegii lor albi. Foarte mulți negri învață de o dată fluent limbele engleză, spaniolă și franceză. Ba cunoscutul missionar Francisc Weninger zice, că e cu mult mai greu să pregătesci la primirea s. cuminecături pe un alb negligat, de cât pe un saracen adult.

Pe Negrii i-a ambiționat împrejurarea, că deja au „preoți proprii“ fără să fie eschiși de la cultul divin al catolicilor albi.

Biserica catolică în inventșitate ei nesecată a promovat mult convertirea negrii cu aceea, că a ridicat claustre de femei, ale căror membre sînt exclusiv saracene. Fetele negrii se grămădesc între zidurile claustrilor. Călugărițele aceste în Baltimore stau sub conducerea Iesuiților, și lucră cu un tact rar pe terenul educațiunii pruncilor negri. Negrii vîd și în acesta o apropiere de Albi și se umplu de mândrie, că acum și ei urgișiți și desprețuiți au claustre.

Dacă Yankee-ul și saraceniul negru se întîlnesc în sinul bisericii catolice — zice un scriitor germân — trebuie să zicem, că a fost o dispoziție deosebită a Providenții, că rassa neagră să fie adusă în America, unde e mai aproape de lumina creștinismului, de cât în ascunzișurile Africii. Aci cu mult mai rar pot arăta misionarii succese, de cari se arată în America nordică, care dispune de tôte mijlocele civilizațiunii.

(Va urma).

Trad. de

A. M. P.

Ședința III.

În numele comisiunii pentru revederea raportului *Iuliă Iambor* referenză că rațiunile cassariului s'a aflat în deplină ordine, propune deci să i-se deie absolut, ceea ce se și primesce. Cu privire la incassarea taxelor restante, se lasă Comitetului central ca prin organele sale să constrângă pe restanțierii la solvirea aceloră.

E locul aci credem să observăm, că ar fi consuit că la adunările generale să se deie comisiunii acestela și încredințarea să incasseze și taxele de la cei ce vor să le solvască și să înscrie și membrii noi.

Pentru comisia încredințată cu studiarea raportului comitetului redacțional al „Foil scolastice”, dl *Bardoși* referenză, că acela e în deplină ordine, propune deci să i-se deie absolut, de asemenea propune ca apariția foil să nu se sisteze, ci se lese și mai departe după modalitatea de până acum, făcându-se apel la învățători să sprijinească singurul organ pedagogic ce mai a în întregă monarchia austro-ungară. Nu ne îndoim, că învățătorii nostri vor lua în serios acest apel și vor ajuta apariția foil. Dacă cu toate acestea nu se vor pute acoperi cheltuielile tipăririi, să autorizeze comitetul a avansa sumele necesari din fondul reuniunii.

În sfârșit ca tema de discutat la proxima adunare se propune: Cercarea mijlocelor, ca cunoștințele din cetit și scris câștigate în școala primară, să se conserve respective angmenteze.

După acestea președintele închide adunarea generală.

Facem și noi de închiere o ultimă observare: Ar fi foarte potrivit, ca cu prilejul adunărilor generale, spre a se ridica și mai mult solemnitatea aceloră, biroul reuniunii să se îngrijescă, ca tot de una tinerimea de la institutul pedagogic să predeie vre-o piesă teatrală, ori vre-un concert, sau ca societatea de lectură să aranjeze ședință festivă. Festivitățile acestea de sigur vor atrage și mai mulți membri și le vor mări interesul față de lucrările reuniunii.

Rap.

II.

Adunarea învățătorilor din diecesa de Lugos.

— *Raport special al „Unirii”.* —

Hațeg, 28 Sept.

Zile de adevărată bucurie și mângâiere ne au fost noue celor din ținutul Hațegului, zilele de 25—26—27 Septembrie a. c.,

De bucurie pentru că avut-am fericirea de a saluta pe frații nostri bănățeni, veniți la noi cu sinceră dragoste, ca să dovedescă, că această dragoste ni-o nutresc în tot de una, când e vorbă de ridicarea nimbului nostru bisericesc și național. Frații bănățeni au făcut onoare, prin prezența lor la noi în țara Hațegului, nu numai lor, nu numai bisericii unite, căreia aparțin, ci și întregii națiuni române, arătând, și în faptă demonstrând, că românul, fie el și numai opincar, e vrednic de numele ce-l poartă, — e vrednic de stimă și respect, pe cum pe deplin m'am convins și în zilele acestea, din ascultarea diverselor păreri chiar ale contrariilor nostri.

Din incidentul anului sfînt, reuniunile aceste și-au ținut adunarea generală la Lugos, în comun. Deși aceste Reuniuni în diecesa Lugosului poartă după statutele lor numiri diverse, totuși una sînt, de ore ce același cap strălucit le ocârmuesce, același spirit de viață le conduce și încălzește, aceeași menire sfîntă au în mijlocul poporului nostru, tot înainte, și pot zice același zel apostolic cultural le este farul și ținta către care nisuesc într'o formă. O zic acesta după esperința făcută, deja mai de mult, și apoi din adunarea comună, de carea vorbisem mai sus.

Convingerea mi-s'a întărit, și sînt sigur, că nu mă înșel, când afirm, că în anul present în amintitele zile de 25—27 Septembrie, după cele vedute și audite, când adevărat frații învățători și preoți bănățeni, respective Reuniunea docentilor gr. cat. din Bănat ne-au reîntors cu plin visita din anul trecut, — sînt sigur zic, că spiritul și simțul de unire și solidaritate domnesce între noi, pe cum se și cuvine fraților. Nu hesitez a atribui această consolidare altei ceva de cât spiritului de jertfă a ambelor Reuniuni surori, și apoi nu numai membrilor lor în particular, dar mai virtos valoroșilor președinți, Rrs. Dn canonic din Lugos *Ioan Boroș* și Rrs. Dn Vicar al Hațegului *Nicolău Nestor*. Dar o deosebită mângâiere imi încălzește inima când ved că nisuițelor culturale ale Reuniunilor noastre docentale din diecesa Lugosului, le întind un sprijin puternic și plin de viață. Reuniunile noastre de cântări aflatore pe teritoriul diecesei.

M. On. Die Redactor! Cu dor de înaintare s'au întrunit în Reuniuni vrednicii nostri învățători sub puzuirea și la îndemnul preafubitului nostru fost Arhiepiscop Escelența Sa Dr. *Victor Mihályi*, și din iubirea de carea s'au bucurat din parte-i, astăzi cu bucurie vedem cum se desvôltă de frumos, spre prosperarea a bisericii și a națiunii, întocmai corespundend intențiunilor nobile și generose ale inițiatorului lor. Dorim ca aceste succese se potă servi Escelenței Sale fostului nostru Arhiepiscop ca o parte de mângâiere din activitatea binecuvîntată desvôltată spre binele diecesei Lugosului.

Și ca să nu mă întind prea îndelung cu comentariile, voi înșira pe scurt evenimentele zilelor de 25—27 Septembrie petrecute în Hațeg.

Deja în 24 la amăzi sosi în Hațeg Rs. Dn canonic *Beniamin Densușan* ca delegatul III. Sale Episcopului diecesan, spre a conduce peregrinajul la mănăstirea de la Prislopul Silvașului, și Rs. *Ioan Boroș*, canonic în Lugos, ca președinte al Reuniunii docentale din ținutul Lugosului și inspector scolar diecesan.

Întru întimpinare le-au eșit la gara din Subcetate mai mulți dintre învățătorii și preoții aflați deja în Hațeg.

În noaptea următoare au sosit corurile din Oravița și Lugos.

Ședința I.

În 25, după servirea s. liturgii, s'a ținut în biserică gr. cat. I-a ședință comună a Reuniunilor docentale, mai sus numite, sub presiul Rs. can. *I. Boroș*. Reuniunea archid. din Blas era reprezentată prin președintele ei directorul *George Muntean*.

În discursul de deschidere presiul cu cunoscuta-i erudiție, desvôltand isto-

ricul școlilor noastre începund cu veacul al XVI. ne depinge o iconă a acestora de atunci și până azi.

Citând acte și documente vechi și noue de însemnătate istorică pentru noi și școlile noastre, eram convinși că voesce să ne sugeze convingerile și spiritul său pătrunse de amintirile trecutului nostru și iubirea neamului înru cultivarea științei și a deșteptării poporului, din care face parte. Istoria școlii noastre în discursul acesta, mărturisesc, ne-a fost tuturor, căror nu am avut până acum ocaziune a o cunoște, foarte instructivă. Dorința ne ar fi, ca ideile aci desvôltate, împreună cu documentele la cari a făcut provocare, să le desvôlte în o scriere specială, ca care ar aduce mult folos neamului și școlii noastre.

Și cu adevărat discursul Rsmului Dn președinte, în care s'a accentuat în fine și dorința, ca Reuniunile noastre, avend în vedere trecutul și conștientos considerand presentul, să nisuescă cu puteri unite — în genere — a desevirși opera contemplată cu dragoste de neam a înaintașilor nostri.

Dechiarandu-se de deschisă I-a ședință a Reuniunilor, conform programului înainte precizat s'a purces la pertractarea agendelor prescise: Raporte despre activitatea Reuniunilor în anul espirat; alegerea comisiunilor censurătoare etc. A urmat în fine disertațiunea bine succésă și foarte în instructivă a docentului din Lugos *Ioșif Miclău*: „O paralelă comparativă între metoda vechiă și nouă” numit alt cum „Treptele formale”. Un studiu acesta, care tare multor dintre colegi le-a escitat dorul de a studia mai de aproape acest metod modern, care pe cum practice și intuitiv ni-a dovedit în ședința a III-a doceatele *Ioan Musteț* din Folea, e chemat a aduce pe terenul instrucțiunii o reformă didactică și metodică mult mai avantajoasă de cât vechiul sistem autodidactic.

(Va urma.)

Revistă politică.

Afaceri interne. Alegerile de deputați is sfîrșite. Partida guvenamentală are mare majoritate. Kossutiștii încă se țin bine, au 75 deputați, partida poporală 20 ugroniști 10. mai sînt 5. naționaliști, 1. democrat și 11 fără partid.

La 24 crt. se va deschide dieta, când se vor face unele opțiuni, după cari vor urma alegerile suplimentare și se va cunoște apoi adevărata grupare părinților patriei. Se zice, că Széll regretă căderea lui Tisza și îi va oferi primul cerc rămas vacant.

România. Sentimentele de înfrățire, exprimate de amândouă părțile cu prilejul excursiunii studenților români la Atena, a turburat colosul de la nord. Și în vreme ce totă lumea află în înfrățirea această o nouă garanție de pace, singure ziarele rusesci is necăjite și nu-și pot înghiți amarul. Așa de pildă „Nowoje Vremja” spune, că înfrățirea această nu folosesc nici României, nici Greciei, ci din contră promovază interesele austriace în Balcani. Ziarul rusesc accentuează,

că politica antislavă poate să fie dăunătoasă României și le aduce aminte de asasinarea lui Stambuloff și de sfârșitul lui Milan.

Regele României întorcând spre casă s'a oprit la Viena unde Maestatea Sa Francisc Iosif i-a făcut visita, petrecând împreună mai mult de o oră. După amiezii a primit pe ministrul Goluchowski și pe membrii legațiunii române. Visita acesta, se zice, că are și ea caracter oficios, ar fi adecă închierea definitivă a unei alianțe militare contra Rusiei. Sâmbătă regele României a ajuns la Sinaia, unde a fost așteptat de numeros public.

„Orientul ortodox“, a cărui apunere o înregistrasem și noi după ziarele de dincolo, a reinviat. Redactorul, poetul Ilici, s'a reintors din Sârbia, unde fusese chemat, și va continua propaganda pentru dragostea Muscalului.

Transvaal. Zilele acestea s'a împlinit doi ani, de când Buriș luptă cu atâta bravură pentru apărarea țării lor contra Englezilor năvălitori. Succesul luptei de doi ani, pentru Englezii e aproape nul: adnectarea republicelor africane. Adnectarea acesta înseamnă e numai pe hârtie. Revoluția domnesce în toate provinciile din Sud Africa, cu toate măsurile aspre luate de Kitchener. Situația e favorabilă Burișilor întru cât li-s'a alăturat toți Olandezii din Oranj și Natal și pe lângă aceste și acum în butul tuturor sforțărilor, lupta decurge pe pământ englez. Cu oștea ce au Buriș azi și care după chiar calculele Englezilor se urcă la cifra de 27 mii combatanți, războiul se va îndelunga încă multă vreme. Pierderile ce au îndurat Englezii în omenii și bani, pun pe gânduri serioase pe cei de acasă și tot mai multe sînt vocile, cari cer închierea păcii.

Correspondințe.

Sfințirea bisericii de Mețentiu.

Sălagiu Septembrie 1901.

Dați-mi voie vă rog, să vă raportez despre o frumoasă sfințire de biserică, ce s'a săvârșit în 21 Septembrie n. c. adecă în ziua de sfântă Maria-mică în parohia Mețentiu (Sălagiu). Această comună e situată către marginea Sălagiului de către comit. Sătmariului și e locuită de trei confesiuni, români gr.-catolici, romano-catolici și calvini. Majoritatea o formează românii, cari cu toate aceste abia numără ceva peste 400 suflete; ăcr cele alalte confesiuni sînt în număr cu mult mai neînsemnat de cât românii fiind calvini vreo 190 suflete, ăcr latinii vreo 50. cari cu toate aceste și ele au biserici frumoase și școle bune.

Laudă să cuvina preotului local, părintelui Iuliu Pop, la a cărui stăruință mai ani trecuți s'a zidit o școală respective sală de propunere în totă privința corespunderă, ăcr acum poporul român din Mețentiu cu mult ajutor de la români și cu puțin de la străini, are în locul bisericii celei vechi și scunde un locaș frumos din material solid.

Sfințirea acestui locaș alui Dumnezeu s'a ținut cu obiceiuită pompă și frumuseța ritului nostru pontificând delegatul Escel.

Sale Episcopului nostru diecesan M. O. D. Gregoriu Pop, protopopul tractului Eriului și concelebrând M. O. D. Ambrosiu Pop protopop în Dorolț; Vasile Tămaș, preot în Giungiu; Vasile Hoblea, preot în Cig; Georgiu Stanciū, preot în Sărănad; Ales. Cadar, preot în Chișfalău; I. Ajaki, preot în Domahida; Ioan Tarcău, preot în Sâncraș și Antoniu Băliban, preot în Acăș ăcr diacon a fost clericul absolut Vasile Baști din Chișfalău.

Cântările sub decursul sfintei liturgii frumos le-a executat alternativ corurile instrumentale din Dorolț, Giurgiu și Sâncraș, pre cum și corul vocal din Mețentiu.

Predica, prin care am primit frumoase învățăturii, a rostit-o Părintele protopop Georgiu Pop din Unimăt; ăcr „adio-ul“ de la biserică veche l'a zis părintele protopop din Dorolț Ambrosiu Pop, prin care a stors multe lacrimi. În numele preotului local și a poporului credincios marimimșilor dăruitori pe sama bisericii a rostit mulțămii preotul Băliban din Acăș.

În dăruiri a escelat după cum mi-am putut însemna: cunoscutul binefăcător al bisericilor sărace din giurul acesta badea Ioan Giurgiu din Vezend, care a dăruit 800 cor; Maestatea Sa Monarchul: 200 cor; Dl Gav. Filip din Cănaș: 100 cor. și alții, ăcr de la mai mulți români și puțin străini s'a colectat peste 2500 cor.

După terminarea celor oficiose ne-am intrunit la ospitala masă a părintelui Iuliu Pop din loc, unde firește nici toastele nu au lipsit. Întăiu s'a ridicat părintele protopop, Gregoriu Pop ca delegatul episcopesc rostind un bine simțit toast pentru Sfinția Sa Pontificele roman și Maestatea Sa Împăratul-Rege; părintele Hoblea din Cig a toastat pentru Escelența Sa Episcopul diecesan de Gherla; preotul Băliban pentru M. O. D. delegat episcopesc Georgiu Pop din Unimăt; părintele Stanciū din Sărănad pentru preotul local și poporul credincios; plebanul și predicatorul calvin din loc asemenea pentru preotul local și multe alte toast. între cari pomenesc aci pe cel al părintelui Leșan din Sâncraș pentru Escelența Sa Pavel, episcopul.

Sara a urmat petrecere populară, unde o mulțime de tineri și tinere și-a petrecut câteva ore în veselie, durere că pe cum portul le-a fost și li-e străin așa și dansurile cele mai multe au fost străine; abia din când în când se rătăcia câte un dans românesc; dar aici „flere possumus sed juvare non.“

Poporul român din Mețentiu poate fi mândru azi de cele două frumoase zidiri ce le are, biserică și școală!

De la Crasna.

Întrând în pătrariul din urmă al anului, rogăm pe Onorații Ceteritori ce sînt în restanță, să binevoiescă a se îngriji de achitarea abonamentului și a ne trimite prețul foil.

Întru adevăr, sîntem tare îngrijiți de viitorul acestei foi, și nu aflăm tip și modru, prin carele se putem acoperi cel puțin spesele tipariului, necum alte multe cerințe, împreunate cu edarea ei.

Administrațiunea.

Noutăți.

Interview cu Axente. Sub acest titlu Solymosi Elek publică în „Pesti Hirlap“ de la 9 a. l. c. o lungă convorbire, ce ar fi avut-o cu veteranul tribun. Atragem atențiunea dlui Axente asupra acestui comunicat, care nu poate coresponde adevărului. Între altele susține numitul domn Solymosi, că Axente ar fi recunoscut, că acei ce au devastat Aindul au fost „hoți și tâlhari.“

La mormintul lui Mihail Viteazul. Duminecă în 6 crt. s'a făcut un mare pelerinaj la mănăstirea Dealul, aproape de Tîrgoviște, unde se află craniul marelui domn, ucis acum 300 ani pe câmpia Turzii. S'a ăcr deus două cununi: una de bronz, din partea Ligei culturale, ăcr alta de frunze de stejar, din partea Uniunii generale a studenților. S'a ăcr ținut serviciu religios, discursuri, conferențe, s'a ăcr cetit poesii etc.

Reuniune iubilantă. Reuniunea învățătorilor gr. cat. „Mariana“ din Năsăud își va ține la 20 și 21 crt. adunarea generală, cu care ocaziune își va serba și iubileul de 25 al activității sale, anume în 20 va fi ședința festivă împreunată cu cântări, declamări, concert și dans, ăcr Luni în 21 va fi ședința ordinară.

Isprăvile lui Sarafoff. Scăpat din încurcătura cu asasinatele din Bucuresci, Sarafoff s'a pus din nou pe lucru. Omenii s'ăcr au răpit o misionară engleză și n'o liberăză de cât în schimb alor 1/2 milioane franci. Cu bani câștigați în chipul acesta vrea să-și continue comitetul macedonean daraverile sale.

Predici. Măne Duminecă, în 13 crt. va predica în biserică catedrală dl profesor Aron Deac.

Mare incendiu. În 24 l. c. la 1 oră după amiază s'a aprins un stog de grău la economul Marcu Mateiu și în 50—60 minute 6 poporeni au fost nimiciți în cel mai strict înțeles al cuvintului. Toate superedificatele pe cum căsile, grașdurile, șurile cotețe etc. bucatele, toate nutrețele și vestimintele au cădut pradă flăcărilor pustuitoare. Focul grăznic a fost ajutorat de un vânt puternic în așa măsură înspăimântătoare încât în 1 oră numai urma superedificatelor a mai rămas. pretotindenea a ars totul și cea din urmă bucată de pâne, vestiminte și tot ce are un biet țaran român. Flăcările au fost atât de puternice de nici a se apropia de foc nu s'a putut. Omenii au fost la otar și pe când au sosit în comună nu au putut ajutama nimic. Dintră incendiați nici unul nu a fost ascurat în contra focului și ast fel 6 capete de familie cu 46 membrii au rămas numai cu hainele pe ei fără o bucată de pâne, cu sufletele arse de adăna durere a desastrului înfricoșat. Paguba se ridică la 23 mii cor. De închiere amintesc că toți locuitorii din comunele învecinate, Mierău, Șutu, Cintila și Sălicea au alergat în ajutorul poporenilor mei cu ocaziunea tristă a focului pentru ce li se aduce mulțămii. Păr. Emil I. Marcu, preot în Silvaș, apelăză la bunătatea preoției și a poporului nostru, spre a veni în ajutorul bietilor țarani așa de păgubiți.

Avis și rugare. Toți acei P. T. Domni, cari au voia a comanda esemplare din opul „Mama sfintului Augustin“ sînt rugați a trimite pe lângă prețul cărții, (2 cor.) și 30 fil. pentru porto postal. Acesta în considerarea mării volumului de 494 pagini, și a micimii relative a prețului cărții. — Blas, 10 Octobrie n. 1901. Dr. E. Dăianu, prof, editorul cărții.

PARTE SCIINȚIFICĂ-LITERARĂ.

HĂRTII VECHI.

Considerationes circa culturam Populi Clerique G. u. U. R. Valachici ex incidenti praestitae quoad ejus defectum, ac neglectum per ambos I. Cottus Temesiensis V. comites sub Generali Congregatione 3-a Septembris 1822. ad Nr. Prot: 2385. Relationis, ac eatenus interventae determinationis de-promptae.

§. 1.

Paterna Suae Majestatis Sacratissimae Benignitas, ad Culturam Populi, Clerique G. n. u. R. omnia clementer adhibuit adminicula.

Penes liberum Religionis Exercitium, Jusque Civitatis, huic Ritui addictis Regni Hungariae, Partiumque adnexarum Incolis Lege attributum, scholae Triviales, Praeparandialesque surrexerunt; — patent Regni Gymnasia, Academiae, aliaque Literaria Instituta Juventuti Literarum studiosae; — et factis progressibus requisitis, Officiorum, honorumque, ac dignitatum aditus ipsis, aequae ac aliis Regnicolis apertus est.

Nullum Lex discrimen, — nullam Benignissimus Imperator ac Rex distinctionem Nationis, Religionisque noscit. Utque ad imam adeo Classem cultura eo certius penetret, et discat quivis, sciatque debitas DEO, PRINCIPI, Patriae, ac Proximis obligationes: Instituta nunc jam in quavis Dioecesi pro formandis Parochis, Curae animarum olim admovendis, eriguntur; — idque unice optandum, sperandumque restare videtur: ut (de meliori Parochorum subsistentia praevis congrua Provisione elementer facta; ne scilicet hi, instar Curae ipsorum concredita Plebis, stivae, agrestibusque propria manuperciendis laboribus, pro lucrandis vitae mediis alligati maneant, ut potius a sollicitudine, manuali labore promerendi panis quotidiani, sublevati, pro grandi, ad quod vocati sunt, ministerio, semet dietim magis, magisque excolant, ac perficiant) — ad praedicta Dioecesana Instituta, — prout ad Generale quoque, cujus erectio maxime proficua esset, Seminarium, — aut ad Theologica studia Ritus orientalis, in R. Universitate Hungarica, per proprios, saltem quoad Dogmata ac Ritus Professores tractanda, quorum quippe Dotationi — si alter fundus Literarius non sufficeret, — aut ex nationali Illyrico, — aut vero ex Praeparandiali Fundo suppetiae possent demandari, — illi duntaxat recipiantur, qui Gramaticales, ac Humanitatis scholas, et Philosophicarum etiam scientiarum cursum emensi sunt.

§. 2.

Paternae hae suae Majestatis Sacratissimae, statusque publici Intentiones; — tam numerosi populi, — qui perhibente Tabellari consignatione A. anno jam 1810 ad summam 2.217.697. animarum excreverat, ex his autem illi ipsius Regni Hungariae, Partiumque annexarum, Croatiae nempe ac Slavoniae, et Banatus Temesiensis Incolae G. R. n. U. quos in unam Archi-Episcopali-Mitropolitanam, ac septem Episcopales, universim itaque octo Dioeceses relatos, alte-fatae Intentiones proximius attingunt,

1.409.621. animas numerant. — felicitatem, — principaliter vero salutem publicam pro scopo habentes; ex illa veritate aeterna: *quod in rerum natura, unitas eorum, quae Indole sua conjungi possunt, firmitatem, — sed divisio eorum, quae Indole sua unum esse debent, interitum adferat*, eo etiam tendunt: ut quas Religionis paritas, et Jurium civilium aequalitas unit Nationes, hae omni aut praefereantia, aut destinatione, — quas Leges alioquin non noscunt, — sublatis, in unam nationem Graeci non Uniti Ritus conflentur; laetosque Monarchiae, sic in unum conflata natio, per universalem adipiscendam tam Cleri, quam Populi Culturam fructus ferat.

§. 3.

Complura nihilominus Data, ex altissimo Loco positae querelis, earumque clementer demandata investigatione impartiali resultantia, ad Evidentiam remonstrant: quod Valachos G. N. U. R., — reliquos concives suos ejusdem Orientalis Ritus, numero multum superantes, — non quidem ipsi hi alterius nationis concives; ut potius duntaxat horum sacris, ac studiis praepositi, in omni cultura, tam intellectuali, quam morali impedire studeant; et ita ab officiis quoque, ac dignitatibus, praecipue Ecclesiasticis, minoribus aequae, ac majoribus, praetextu defectis culturae excludere; — illis taliter praedominari. — Benignas vero, et salutarissimas relate ad totum statum publicum altefatas Intentiones effectu frustrare pertinaciter nitantur; — illo nefors nunc etiam animati Spiritu, quem Metropolita, ac Archiepiscopus olim Putnik, coram Augustissimo Imperatore, et Rege Josepho II. omnem vitam suam felicitati Populorum sceptro suo subjectorum vivente, proque erigendo Aradini Semiuario Generali, gratuito aedes, cum grandibus etiam in aere suppetiis offerente, testatus est; *ut mirum rudem Clerum, et per hunc in ruditate conservatum populum, in manibus habere, in Eosque irrestrictam potestatem tervere possint.*

(Va urma.)

REFLEXIUNI

asupra articolului „la chestia rosariului“ subscris de „Un preot latin din România“ apărut în nr. 37. și 38. al „Unirii“ din Blaș.

(Fine.)

După aceste digresiuni, fie-mi permis să trec la chestia proprie a rosariului. Spun sincer, că am așteptat că sfinția sa care se spune din România, va dovedi cu sentințe din s. Scriptură, cu argumente nouă scose din mediul în care trăește: Că în biserică gr. cat. tângesc sacramentele, viața religio-morală e în decadință, ritualul oriental nu e în consonanță nici cu indigențele spirituale, nici cu firea Românului, datinele, obiceiurile bisericii orientale, de cari se alipesc cu atâta tenacitate Românii s'au prefăcut în superstiții ruginătoare; deci biserică lor a ajuns la acel hotar, peste care în colo numai este seusa înaintea lui Dumnezeu; că ecă viața religio-morală a populațiunii rom. cat. unde e introdus rosariul, e o adevărată grădină morală, bărbății is trezi, tineretui e curat, căsătoriile is caste. Dar din toate

aceste nimic, ci în locul acestor pune înainte cetitorilor nisece noțiuni elementare ale credinței scose din cutare catechism, și ne povestesc nisece istorii culese din Breviarul sfinției sale, cum fu distrusă ereză albigenilor din Franța prin rosariu. Această nisuință a sfinției sale pôte fi laudabilă, dar chestia rosariului, la care muncesc din greu de șese luni de zile, nici cu un paș n'a ajuns înainte. Eă așa cred, că biserică apusului nimic n'are de excepționat față de cultul, în care o împărtășesc biserică orientală pe Maica Domnului; căci răsăritul și apusul au rivalizat pururea în preamărirea Maicei Precurate. În răsărit cu zece de secol înainte de biserică apusului o a numit în rugăciunile sale pe mama lui Christos de „nespurcată, neîntinată, fără prihană.“ până ce biserică latină numai în an. 1854 a decretat concepția fără macula a Mariei. Sfinții părinți ai răsăritului au fost neîntrecuți în laudele Mariei; deci e lucru firesc, că o biserică în a căreia vistierie se află în prisosință petri nestimate de a găti din acelea coronă reginei ângerilor, nu va recurge la vistieria altei biserici; pentru că „Spiritu dător de viața a lui Dumnezeu așa lucră în misterii bisericii răsăritului, ca și în a apusului. Preoțimea — acest canal viu al charului dumnezeesc, nici în biserică răsăritului, n'a săcat; sângele din cōsta lui Christos chiar așa se varsă în prisosință peste altarele acesteia, ca și peste cele ale apusului. Êr referitor la rit așa să exprimă părintele Iesuit Nilles: „Sanctorum Patrum sensum esse: Graecae ecclesiae ritus legitimos et aequae sanctos esse, quam sint latinae ecclesiae“, și dacă răsăritul împreună cu apusul sînt logodna lui Christos, nici una, nici cea alta biserică nu pôte fi despoiată de acelea efecte al grației divine, prin cari și una și alta să pōtă mijloci în calea lor pămîntescă mântuirea credincioșilor atât vecinică, cât și vremelnică. Întimplările miraculoase produse de preotul latin în comprobarea tesei sale, nu altereză cauza; că de primim de basă acest principiu, pe aceste motive ar trebui introduse în biserică noastră: „Joa verde“ cultul s. Antonii, scapulariul etc., și ușa odată spartă, ar rămâne pururea deschisă pentru introducerea întreg cultului și a tuturor instituțiunilor latine; atunci am puté privi peste ruinele Cartaginei. Mi-ar reflecta pôte cineva, că ce pericol ar proveni de aci pentru biserică gr. cat.? răspund: biserică s'ar abate de la menirea ei, ar deveni o biserică proselită atunci, când de prevedință e destinată de biserică misionară; êr prin primirea instituțiunilor latine, pāretele despărțitor, ce ne separă de frații de un sânge, nu s'ar micșora ci înălța. Că această misiune a provinciei noastre române au fost recunoscută și de Pontificii romani, apare din îndrumările date misionarilor latini, și din enciclicele adresate Capilor bisericii noastre, în cari nimic nu se accentueză mai viguros de cât aceea, că ritualul, disciplina și moravurile noastre să se conserveze în tōtă puritatea și integritatea lor. Ast fel stând lucrul, întreb pe cetitorii nepreocupați ai „Unirii“, cine au pătruns mai adânc în vederile Pontificelor și a întregii noastre provincii bisericesci, eă, care cu risicul de a fi bānuit nu sciū cu ce — mi-am ardicat debilul meu glas în contra orî cărei încercări

de a introduce în biserică ori și ce fel de inovațiuni, sau aceia cari pledază pentru introducerea acelor? Aștept liniștit judecata. Eu n'am contestat nici când destinul Mariei în economia divină, designat de Fiul ei sfânt, creștinătatea a avut lipsă de ajutorul ei în toate vécurile, dar că acela să fie condiționat de la anul 1200, când a viețuit s. Dominic urzitorul rosariului — de anumite formule de rugăciuni, acesta nu o pricep. Cum, creștinătatea n'a avut lipsă de acele daruri multe, ce să revarsă peste ea numai prin recitarea rosariului până în secolul al XIII-lea? Dumnezeu a ascultat pururea oftările sfinților. Apoi episcopii noștri încă își pun de Spiritul sfânt de a guverna biserică lui Christos, au lucrat pururea pentru binele bisericii adunați în concilii, au fost pururea accesibili față de indignitele spirituale ale credincioșilor. Aceste nu pentru aceea le amintesc, că ar avea lipsă de protecțiunea sa și de statul meu; căci față de capii veneranți ai bisericii universale m'am purtat cu cea mai profundă venerațiune, și cu mult mă simț mai mic, de cât să ambiționez a da sfat Pontificilor, că ore de ce nu întrebă Leo al XIII-lea de mine, că să reciteze rosariul ori ba? dar totuși dacă e vorbă de sfat, îl a-și da preotului latin din România, că acela, care n'are la dispoziție „sare atică“ mai bine să tacă, de cât să libereze glume, cari nici își sarate, nici își piperate.

Ar fi de prisos după aceste, a insista pe lângă celelalte flori de stil a preotului latin, căci acele și altcum se vor usca de sine, o voi examina numai cea din urmă, deși nici aceea nu e prea alésă, căci sună cam prost la urechia unui preot în vîrstă de 57 de ani, cum sum eu, că cuprins „de frică copilărescă“ scriu, ce scriu; dar n'am ce face dacă fatalitatea m'a adus într'o corso de flori, unde îmi aruncă în póla reverendei tot felul de buruiene — trebuie să le culeg. Să mira sfinția sa: cum un preot gr. cat. cum e părintele Șuta, condus de frică copilărescă să opune introducerii rosariului între gr. cat. să nu pricinuescă cum-va desnaționalizarea poporului român unit? De al cunosc raporturile noastre naționale din țară nu te-ai mira. Deși în apretierea unui product mental, nu e criteriu, că „quis“ ci „quid“, dar neorientarea ce o tradăză preotul latin din România îl bănușese, că sau e magiar, sau e din Ungaria; căci numai magiarul, cu cari trăim de o mie de ani la olaltă, au cunoscinte atât de negative despre raporturile naționale din țară; pentru aceea, asemănarea sfinției sale „că catolicul Italiani, Francezi, Germani de multe sute de ani reciteză rosariul totuși nu s'a desnaționalizat“ nici e potrivită, nici e norocósă; căci esistența acestor națiuni mari, nu e atăcată de un șovinism violent, cum e esistența noastră atacată. Biserica noastră e română. Biserica a fost scutul istoric al naționalității noastre, și depositariul credinței noastre strămoșești în Dumnezeu. „Sub aripele ocrotitoare ale bisericii n'am adăpostit și puțina cultură ce o mai avem pe ici pe cole. De aci vedem, cele mai înverșunate atacuri ale dușmanilor că sînt în primul rînd în contra bisericii (școlile din Blăș) și altarul bisericii în luptele vécurilor, s'a identificat cu însuși esistența neamului românesc. Limba noastră românească e în așa strînsă legătură împrennată cu biserică românească, în cât perțându-și

limba n'are rost de a mai exista. „Cine voește să facă din românul calvin, are să-i facă mai întăiu să-și uite limba românească, și să învețe în locul cea magiară. Atunci calvinismul vine de sine („Unirea.“) Stările faptice, zice Toqueville, is iresistibile! Referitor la minunile enarate spre edificarea cetitorilor „Unirii“ și spre intimidarea subsemnatului“ numai atăta zic: „Valeant, quantum valere possunt“ numai una am încă de observat, și am terminat „Dacă neamul românesc n'a fost sfărmat de Turci în anul 1717 acest fapt Papa Clement al XI-lea îl ascrie sfințului Rosariu,“ așa ne povestesc preotul latin din România. Am consultat câte-va isvóre istorice ce le am îndemână, și anume: „Câte-va pagini din suferințele Românilor bănățeni“ de Patrieiu Drăgălină referitor la anul 1717, care așa scrie după date autentice: „Tătarii și voluntarii crudeli, ca avant garda armatelor turcesci compuse din Ianicieri și din spahii, devastară satele, uciseră locuitorii, le răpiră femeile și copiii, și tot Timișul deveni un deșert aproape lipsit de locuitori, în cât 663 de sate rămaseră deșerte de locuitori români;“ ér Fényes Elek în istoria sa: „Török birodalom“ tot despre anul 1717 enareză: După învingerea raportată asupra Turcilor de Eugeniú de Savoia, 6000 mii de osteni valachi trecînd în partea creștinilor. Turcii din resbunare toate familiile valachilor acestora le estirpiră.“ Dacă cine-va ast fel dênatură faptele istorice în favorul țesei sale: să lăsăm deslegarea chestiei Rosariului, factorilor competenți.

George Șuta
paroch gr. cat.

DIN VENEZUELA.

De Spiridion Gopcevic.

În anul 1835 Carol de Kamenow, un oficer prus talentat, constrîns de împrejurări familiare, se vedu silit a-și părăsi serviciul; și pentru a nu fi silit să-și caute altă ocupațiune în patria sa, acceptă propunerea unui amic, care îl îndemna să mîrgă la America.

Ambii prietini plecară mai întăiu la Cuba și debarcară în pace în Havanna, unde căutară vre-o ocupațiune potrivită. Însă înainte de a afla ceva, amicul lui Kamenow se îmbolnăvi de friguri galbene și muri. Acéstă împrejurare și lipsa de prospecte favorabile îndemnară pe Kamenow să călătorască mai de parte. Cu o scrisóre de recomandare și căți-va dubloni în buzunar el se imbarcă pe o corabie ce pleca către La Guayra în Venezuela.

Scrisórea sa de recomandare era adresată unui comerciant bogat de acolo cu numele Pardos, care îl și primi cu afabilitate și îl asigură de ajutorul său.

— Nu-i așa de ușor, a afla ceva potrivit, — îi zise comerciantul. Dta însuși mărturisesc, că în afacerile comerciale și industriale nu te pricepi, ér ca să te apuci de lucruri mai ordinare nu te értă creșterea și cultura dtale, deci unicul mijloc ar fi, ca se întri în mica noastră armată, dar acéstă încă nu este o asigurare prea bună.

— Nu face nimic, — zise Kamenow; — după cât am vedut, e drept că armata republicană este slabă de tot, dar póte că

chiar pentru aceea ar fi o ocupațiune multămitóre, ca să înveți pe acești, așa numiți soldați, să cunoscă disciplina.

— Nu cred să poți face ceva cu soldații noștri; dacă înse o voesci serios, te voiú presenta presidentului și te voiú recomanda cât se póte de bine.

Kamenow fu de acord și ambiú călătoriră la Caracas la Vargas, carele chiar atunci urmă în presidență generalului Paéz.

Vargas primi pe Kamenow mai bine de cât cum spera acesta. Presidentul cunosccea din aúite destoinicia și disciplina armatei germane și de aceea își inchipuia fórt mult de la activitatea unui oficer așa de calificat. El îi dete la moment patenta unui „comandant“, adecă maior, și îi promise avansament repede, dacă îl va succede a introduce un spirit mai bun în armata venezuelană.

Kamenow se apucă cu zel de lucru, cu toate greutățile de necređut, ce i-se puseră în cale. El se înțelese cu presidentul, ca mai întăiu să instrueze după regulamentul german un batalion compus din șese sute de bărbați. Spre a căștiga ómeni pentru scopul acesta, Vargas ridică solda acestei „trupe de elită“. Seduși prin aceea, se și însinnară peste o mie de voluntari, dar deja după câte-va zile doné treimi dintre ei desertară. Ei nu voiaú să scie nimic de disciplina germană și strigaú agitați: „Noi sîntem ómeni liberi și nu vrem să ne lăsăm a fi dăscáliți. Regulamentul cel nou nu se potrivește pe pămîntul liber alui Bolivar. Ne este prea aristocratic!“

Înzădar protesta Kamenow contra astor fel de expresiuni. „Fără subordinațiune și disciplină“, zicea el, „nu există nici o armată, și ceea ce voi numiți așa, este numai caricatura unei asemenea. Un singur batalion disciplinat este mai mult vrednic de cât o brigadă întrégă din aceea adunătură, cari în republicele sudamericane se numesc „soldați“.

Atunci înse din toate părțile se auziră strigăte infuriate.

— Ce? Noi sîntem adunătură? Noi, soldații lui Bolivar, cari au învins și au alungat trupele monarchice și regulate ale spaniolilor? Ast fel vorbesce un aristocrat! La furei cu ei!

Tumultul deveni așa de periculos, în cât sincerul Kamenow numai prin fugă putu să scape.

— Cu ast fel de gunóte nu pot face nimic! zise el desperat către president.

Acesta, ca bărbat fórt deștept, încercă să-i mîngăie.

— Ai fost prea brusc cu ómenii și le-ai atins partea cea mai simțitóre. Dar pentru aceea nu-ți perde rábdarea. Cu o tăetură nu cade nici un arbore. Să fi mai diplomatic și vei fi ascultat. Îți voiú aréta, cum trebuie se porcezi.

(Va urma.)

Bibliografie.

A apărut:

Șematismul veneratului Cler al arhidiecesei mitropolitane gr. cat. române de Alba-Iulia și Făgăraș, pe anul Domnului 1900, de la sta Unire 200. Un prețios volum de 804 pag. cu o mulțime de ilustrații, hârtie fină, tipar curat și cuprins important. Se vinde cu prețul de 8 cor. Vom reveni.

Posta „Unirii“.

I. B. in C. Scrisoarea D-tale s'a rătăcit și de abia zilele acestea ne-a căzut în mână, când terminul trecuse. Să nu punem alt termen? Rugăm să ne avizezi.

Negrulica. Un modest început. Trebuie încă mult, până veți putea ajunge să publicați ceva. Pentru aceea nu pierdeți curajul, studiați înainte.

Alfius. „Grița“ a sosit cu bine, deși e murtă. Multe salutări!

C. I. in S. Se trăiesc cu bine! mulțumită pentru serviciul ce ni-ai făcut.

P. G. in R. n. Primit cele trimise, vor urma. **Verac.** N'am aflat nimic, voi mai cerca. În scrierile sale literare de sigur ne vorbesc de rău.

Editor și redactor răspundător:
Aurel C. Domșa.

Inserate.

(33) 1-3

Avis!

La subscrișul se pot procura cu prețuri scăzute și cu trimitere francată opurile următoare.

Îndreptariul practic pentru păstorii sufletesci cu 2 corone.

Predici funebrele Tom. II. cu 1 cor.

Viața Sfinților cu 3 cor.

Ritul preoteșc cu 60 fileri.

Sziget (Maramureș) la 9 Oct. 1901.

Tit Bud
vicariul Maramureșului.

La expozițiunea milenară din Budapesta de la 1896 premiat cu medalia cea mare.

Turnătoria de clopote și de metal a lui

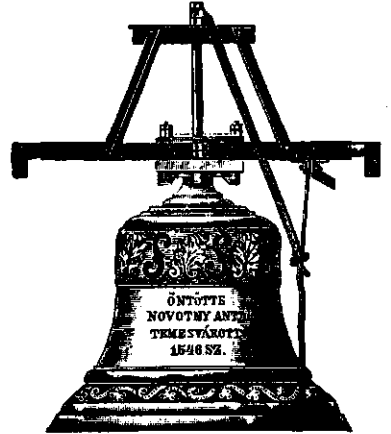
Antoniou Novotny

(34) 46-52

în Timișoara-Fabric

se recomandă spre pregătirea clopotelor nouă, pe cum la turnarea din nou a clopotelor stricate, mai de parte spre facerea de clopote întregi armonioase, pe lângă garanție pe mai mulți ani, provădate cu ajustări de fer bătut, construite spre a le întorce cu ușurință în ori-ce parte, în dată ce clopotele sint bătute de o

lătore, prin ceea ce sint mântuite de crepare. — Cu deosebire recomand

clopotele patentate găurite

de mine inventate și mai de multe ori premiate, cari sint provădate în partea superioară — ca violina — cu găuri după figura S și pentru aceea au un ton mai intensiv, mai adine, mai limpede, mai plăcut și cu vibrarea mai voluminoasă, de cât cele de sistem vechiu, așa, că un clopot patentat de 327 kg. este egal în tonul unui clopot de 408 kg. făcut după sistemul vechiu. Mai departe se recomandă spre facerea scaunelor de fer bătut, de sine stătător, — spre pre-ajustarea clopotelor vechi cu ajustare de fer bătut — ca și spre turnarea de toce de metal. Clopote în greutate de 300 kg. și mai jos se află tot de una în magazin.

Preț-ouranturi ilustrate se trimit la cerere grătit și franco.

MERSUL TRENURILOR pe liniile orientale ale căii ferate de stat r. u. valabil din 1 Oct. 1901.

Budapesta—Predeal				Copsa-mică—Sibiu—Avrig—Făgăraș											
Tren de persoan.	Tren de persoan.	Tren de persoan.	Tren de persoan.	Tren de persoan.	Tren de persoan.	Tren de persoan.	Tren de persoan.								
10—	8.50	2.10	pl. Viena sos.	1.50	1.50	6.20	2.21	4.43	11.30	7.10	pl. Copsa mică sos.	6.25	9.32	3.25	12.35
8.30	5.45	9.15	Budapesta	7.10	7.50	6.20	3.50	6.36	12.58	8.50	Ocna	5.07	8.15	1.56	11.01
11.31	9.02	11.12	Szolnok	3.22	5.32	3.25	4.12	7.04	1.20	9.15	sos. Sibiu	4.40	7.41	1.21	10.30
1.33	11.33	12.47	P. Ladány	12.54	3.56	1.12	4.33				pl. } Sibiu				ir. m.
3.42	1.48	2.11	sos. } Oradea-mare	11.04	2.38	11.36	5.23				sos. }				7.33
3.58	2.06	2.18	pl. } Mező-Telegd	10.44	2.31	11.17	6.15				Tâlmaci-m.	6.45	Marța		8.04
4.38	3.03	2.50	pl. } Bratca	10.07	2.01	10.42	8.34				Avrig	6.01	și Vinerea		7.15
5.20	3.45	3.26	pl. } Ciucia	9.32	1.34	10.08					sos. Făgăraș	3.32	Circul		4.25
5.43	4.06		pl. } B-Huedin	9.11		9.50							și Vinerea		
6.31	4.52	4.16	Ghârbău	8.37	12.52	9.19	4.00	9.06	4.25		Mureș-Ludoș	6.49	7.30		
7.16	5.32	4.52	B-Huedin	7.54	12.20	8.37	5.01	10.29	5.39		Zau	5.52	6.35		
8.06	6.24		Ghârbău	6.54		7.37									
8.33	6.59	5.55	sos. } Cluș	6.13	11.01	7.00	6.57	12.48	7.19		Tagu-Budatelic	4.10	4.54		9.44
8.50	8.30	6.11	pl. } Apahida	5.24	10.46	6.45	7.55	1.55			St. Mihai de câmpie		3.44		8.46
9.07	8.59	6.27	pl. } Ghiriș	5.02		6.27	8.47	3.02			Lechința		2.48		7.43
10.14	10.29	7.26	sos. } Cucurdea	3.40	9.23	5.12	9.24	3.52			S-Măghiaruș		2.02		6.52
10.44	11.16	7.50	pl. } Uiora	3.11	8.54	4.43	10.14	4.55			Bistrița		1.16		5.55
10.56	11.31	7.52	pl. } Vințul de sus	3.04	8.49	4.33									
11.02	11.40		Aiud	2.58		4.27									
11.34	12.20	8.16	sos. } Teiuș	2.51	8.23	3.59	3.16	8.10	9.00	2.06	pl. Cucurdea	7.39	2.38	8.30	12.31
11.52	12.46	8.32	pl. } Crăciunel	2.29	8.06	3.38	3.57	8.51	9.47	2.52	Ludoș	6.59	1.55	7.37	11.43
12.24	1.43	8.37	pl. } Blaș-Küküllöszög	2.07	8.00	3.02	4.44	9.40	10.30	3.56	Cipău	6.24	1.19	6.51	10.39
12.53	2.17		Micăsasa	1.42		2.36	5.34	10.30	11.22	4.59	sos. } Oșorhei	5.30	12.25	5.43	9.30
1.02	2.26	9.04	pl. } Copșa-mică	1.09	7.34	2.21	7.14	12.16		6.44	pl. } Oșorhei		9.00	5.04	9.15
1.45	3.14	9.31	pl. } Mediaș	12.56	7.08	1.44					sos. Regh.-săs		7.39	3.30	7.54
2.01	3.48	9.43	pl. } Elisabetopol	11.50	6.56	1.25									
2.15	3.48	9.47	sos. } Sighișoara	11.14	6.50	1.06	7.33	10.50	5.40	10.23	6.05				
2.33	4.08	10.01	pl. } Hașfalău	10.55	6.37	12.49	7.55	11.42	6.02	10.45	6.27				
3.04	4.45	10.26	pl. } Homorod	10.24	6.16	12.18									
3.40	5.27	10.53	sos. } Agostonfalva	9.45	5.49	11.40									
3.47	5.49	11.00	pl. } Apăta	9.35	5.42	11.33									
4.03	6.08	11.14	pl. } Feldiara	9.12	5.28	11.16	4.37	9.40	4.36						
5.35	7.52	12.26	sos. } Brașov	7.46	4.23	10.03	7.33	12.32	7.47						
6.13	8.32	12.58	pl. } Timiș	7.03	3.50	9.22									
6.43	9.09	1.16	sos. } Predeal	6.33	3.35	8.57									
7.16	9.40	1.35	pl. } București	5.53	3.15	8.27									
8.00	10.25	2.09		5.08	2.45	7.48									
8.55		2.19			2.18	5.00									
4.40		3.01			1.42	4.24									
5.10		3.31			1.12	3.32									
11.55		9.10			9.15	7.50									

Notă: Orele însemnate în stânga stațiilor sint a se ceti de sus în jos, cele însemnate în dreapta de jos în sus. — Numerii încadrați cu linii mai negre însemnă orele de noapte.